

Katkaisuhoidon tarkoitus, kunniallisuus ja kyseenalaisuus asiakkaiden näkökulmasta

Outi Hietala, VTT/erikoistutkija

"A-klinikan asiakaskahvilassa - etnografinen tutkimus asiakkaiden juomiselle ja ammattiavulle antamista merkityksistä".
(väitöskirja 2013)

- Tässä esityksessä aiheena:
- asiakkaiden tulkinnat ja käsitykset katkaisuhoidosta A-klinikalla
- heidän suhteensa A-klinikalla/päihdepalveluissa työskenteleviin ammattilaisiin, erityisesti katkaisuhoidon osastolla työskenteleviin lääkäreihin ja lääketieteelliseen tietämykseen

Tutkimuksen teoreettis-menetelmällisiä lähtökohtia:

- Institutionaalinen etnografia (Dorothy Smith): tutkimuksessa pyritään löytämään ja välittämään ihmisten jokapäiväisen elämän, kokemisen ja merkitysten ehtoja.
- Hermeneuttinen tutkimustraditio ja tulkitseva antropologia
- Huomio kohdistuu paitsi ihmisten toimintaan ja sen ymmärtämiseen myös heidän toiminnalle ja ilmiöille antamiin merkityksiin
- Merkityksiä/juominen, (päihde)ongelmat tuotetaan:
 - Asiakkaiden arjen sosiaalisissa suhteissa/järjestelmissä, arkipuheessa ja -kielessä
 - institutionaalisissa suhteissa/sosiaalisissa organisaatioissa, asiantuntemuksen ja järjestelmän alueella

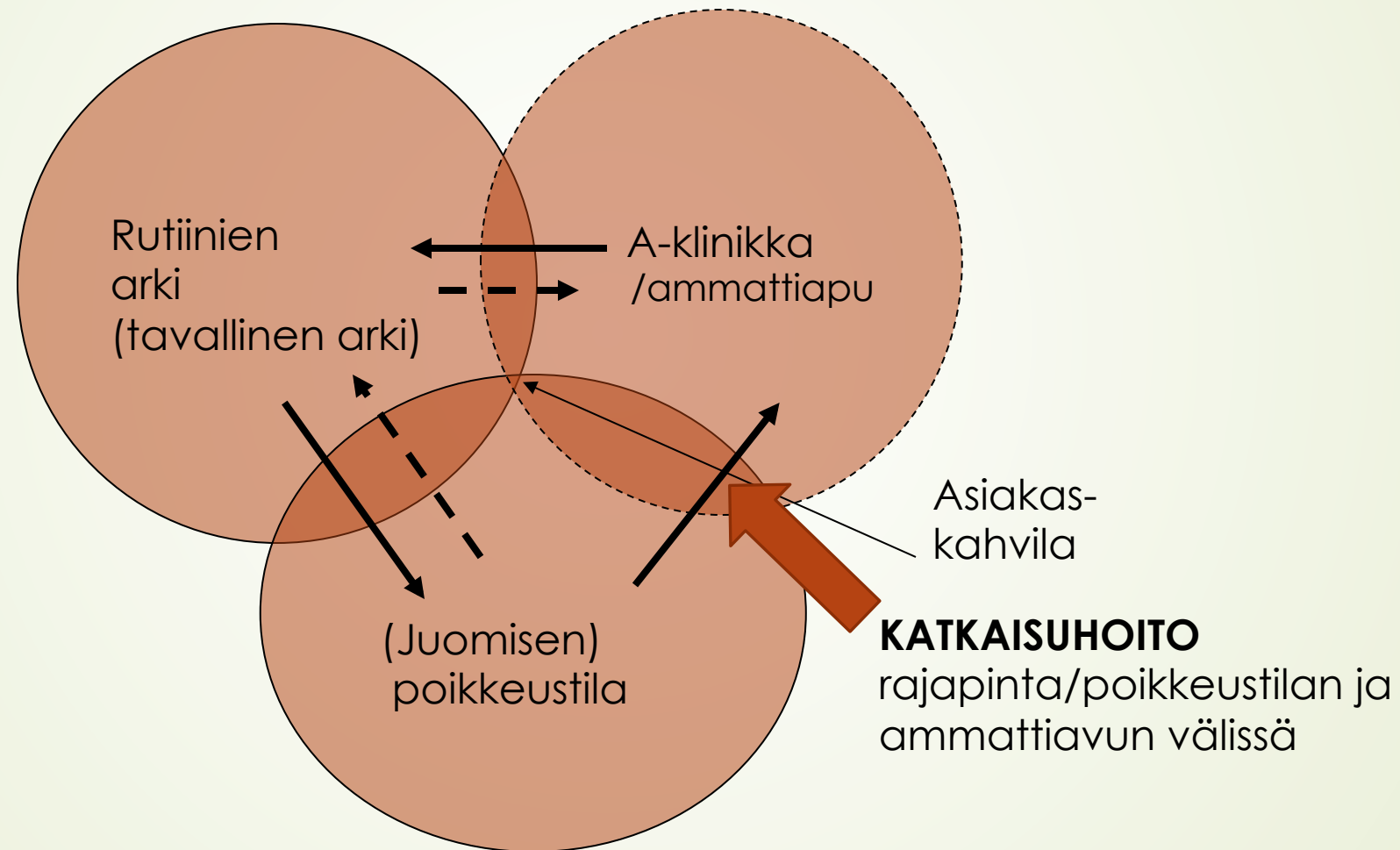
A-klinikka 90-luvun Helsingissä?

- Asiakaskunta vuonna 1994: yhteensä 1991 asiakasta, asiakaskäyntejä 8859.
- lähes puolet 30–50-vuotiaita
- 77 % asiakkaista miehiä
- Palvelut:
 - poliklinikka (mm. avokatkaisu, lääkärin ja sairaanhoitajan vastaanotto),
 - yksilö- ja pariterapia/ sosiaaliterapeutit
 - päiväosasto: viikon jaksoissa kokoontuvat avoryhmät ("päivähoito")
 - katkaisuhuolto poliklinikalla tai arkisin toimivalla 10–12 -paikkaisella katkaisuhuolto-osastolla
 - työntekijöitä yhteensä 26: kaksi lääkäriä, kuusi sosiaalityöntekijää/-terapeuttia ja kuusi sairaanhoitajaa. Klinikkan johtajana sosiaalityöntekijä.

Kenttätöitä A-klinikalla

- Aineisto: kahdeksan kuukauden kenttätö/kenttäpäiväkirjat (kahvila, osasto, avoryhmät)
 - haastatteluja (kuusi yksilohaastattelua + yksi ryhmäh.), informantit (~10)
 - ydinkenttä asiakaskahvilassa, jossa kävijät yleensä miehiä, naisia n. 10-20%, 30-50 vuotiaita työttömiä tai eläkeläisiä, toimeentulotukiasiakkaita.
 - katkon toistuvaa satunnaiskäyttöä, avoryhmiin osallistumista, joskus myös terapeuttien asiakkuutta. Lyhyempää ja pidempää raittiutta.
- A-klinikan asiakkuus kahvilassa?
 - suhde A-klinikan ammattilaisiin vaihteleva "Portti välissä"
 - (tekninen --- henkilökohtainen, satunnainen---jatkuva)
 - suhde juomiseen moniselitteinen. Päihdeongelma?
- Kentälle pääsyn ehdot ja esteet kertovat jotain oleellista tutkimuskohteesta/ilmiöstä/päihdeasiakkuudesta

Asiakaskahvila arjen, juomisen ja ammattiavun välissä

A-klinikan asiakkuus/katkon potiluus?

- **Katkolle/osastolle tulemiselle annetut merkitykset:**
 - paljastaa juomisessa epäonnistumisen
 - erottaa tavallisesta/normaalista/arkisesta (+/-)
 - erottautumista juomisesta (kaaos/tuhoutumisen uhka ja/tai kamppailu)
 - kertoo pyrkimyksestä järjestyksen palauttamiseen,
- "Tunnustaminen" asiakkuuden ehtona

Katkolla/osastolla olemiselle annetut merkitykset.....

- Hoito perustuu (ideaali):
 - epäpersoonalliseen, asenteet ja moraaliset positiot ohittavaan moderniin sopimukseen (kyse on sairaudesta, riippuvuudesta)
 - tekniseen apuun/hoito (potilaan rooli/Talcot Parsons*)
 - neutraaliksi koettuun strategisuuteen (ammattilaisen ylempään asemaan perustuva oikeus rajoittaa + pakottaa)
 - professionaalisuuteen (ammattilainen/asiantuntija > <maallikko)
 - (järjestelmän) tasapuolisuuteen/universalismiin (avun ehdollisuus, mutta myös varmuus oikeudesta sen saamiseen....taustalla 1990-luvun alun kuntauudistus/autonomia ja siirtyminen ostopalveluihin)
- *Sairaalan tarvitsevuus on kokonaisvaltaista ja ilmeistä, kun taas lääkäri tarvitsee sairasta vain oireita koskevan, diagnosoinnin mahdollistavan tiedon lähteenä. Sairaalla on oikeus luovuttaa vastuu tilansa korjaamisesta itseään kompetentimmalle lääkärille, eikä hänen siis edes oleteta tietävän, mitä sairaudelle pitäisi tehdä ja miten parantaminen tapahtuu. Sen sijaan sairaan tulee osoittaa haluavansa paranemista ja toimia saamiensa hoito-ohjeiden mukaisesti.

Erot katkolle annetuissa merkityksissä....?

Juomiselle & päihdeongelmalle arjessa annetut merkitykset erilaisia

- Havainto + analyysi: asiakkaiden arjen sosiaalisia suhteita ja toimintaa suuntaavat erilaiset logiikat
- subjektiiviset kokemukset ammattiavusta sekä eri lähteistä omaksuttu asiantuntijatieto, palvelujärjestelmää/ systeemiä koskevat käsitykset

Kohtuus ja rankkuus (tulkinta-)kehykset

joissa avun tarvitsemiselle, hoitoon tulemiselle ja ammattiavulle (katkaisuhoido) annetut merkitykset saavat mielensä

Katko rankkuuden kehyksessä

- Pako-, turva- ja lepopaikka/toiseus, todellisuuden reunalla käydyt (miehiset) kamppailut
- Saada kamppailussa heikentynyt kestävyys palautettua/kunto korjatuksi > lääketieteen tekninen kompetenssi arvostettua
- Potiluus nöyryyttävää ja/tai taktista suostumista järjestelmän alueelle
- Osa itseen kohdistuvaa holhousa ja/tai pakkoa, joka (hoitoon tuleminen) vapaaehtoisuudesta huolimatta vaikutti osalta kollektiivista rangaistusta/kurinpitoa.
- Paljastaa (juomis)kamppailussa koetun tappion, häpeän/heikkous
- Katkon ammattilaiset hyväosaisia > juoppous-diskurssin korostama pahantapaisuus sekä alisteisuus > säännöt, pakot ja rajoitukset osa normaalien ja valtaapitävien itseen ja muihin samankaltaisiin kohdistamaa nöyryytystä
- Toisaalta pakot ja haastaminen voitiin nähdä itsessä vallan ottaneen juoppouden vuoksi välttämättöminä, miehinen kompetenssi
- Lääkkeiden norkominen...makaajat
- Hoidon jälkeen? Paluu kamppailuun tai erossa pysyttely ammattiavun areenalla (jatkohoito, avoryhmät)

Katko kohtuuden kehyksessä

- Turvapaikka, jossa saa suojan tuhoutumiselta/toiseus
- Katkolla ammattilaiset sulkevat ulos juomisen kaaoksen ja omassa itsessä vallan saaneen toiseuden
- Lääkärit(kin) valitsevat systeemin ulkopuolella vallitsevan moniselitteisyyden ja kaaoksen keskeltä hoitoon pyrkivistä "oikeanlaiset" ihmiset
- Katkaisuhoidon rajoituksia ja pakkoja oikeutettiin järjestelmän luonteella > koskee kaikkia tasapuolisesti
- Ammattilaisilta odotettiin neutraalisuutta ja tasapuolisuutta (universalismin ideaali, yhteiskunnan resurssien jakamista ja tasa-arvoistavia instituutioita)
- Pakkojen ja sääntöjen avulla voitiin varmistaa järjestys ja oma turvallisuus osastolla
- Katko parantaa, palauttaa normaaliksi, samalla paljastaa poikkeaman kohtuuden ideaalista/tietoinen itsehallinta > häpeä
- Hoidon jälkeen: kiire palata tavalliseen arkeen...samalla epävarmuus, eroon jäämisen uhka/normaalisuus (terapia, avoryhmät)

KIITOS MIELENKIINNOSTA

